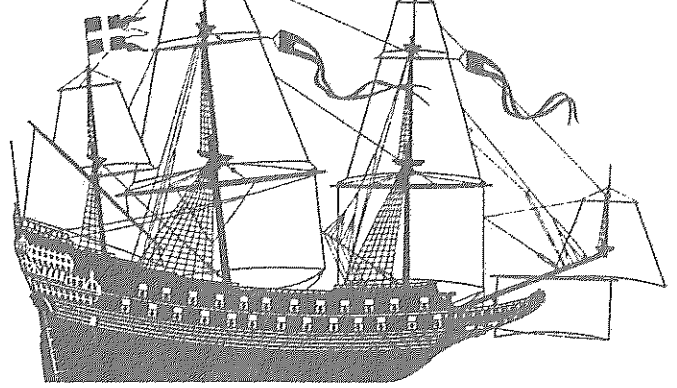

VASAS SEGELVISAS

Utställningen "Det seglande skeppet" berättar om konsten att segla på 1600-talet. Det krävdes tekniskt skickliga sjömän med blick för naturens tecken, men till sist var det ändå Gud som rådde över varje sjöresa. Det visste såväl amiraler som båtsmän. I utställningen visas också för första gången bevarade segel från regalskeppet *Vasa*.

Vasas segel var, när de hittades, ungefär lika hållbara som blött tidningspapper, berättar Sjöhistoriska museets konservator Sven Bengtsson, som arbetade med segelresterna under 1960-talet.

Seglen återfanns långt nere i skeppet, strax efter bärgningen, i form av något som mest liknade en lövhög. Som alltid med fynden från *Vasa* fick man pröva sig fram till en lämplig konserveringsmetod. De sköra seglen krävde extra varsamhet.

– Vi fick reda ut dem i stora kar med vatten, berättar Sven Bengtsson, för de kunde inte bära sin egen vikt.

VÄRLDENS ÄLDSTA

Samtida vittnesmål från 1628 berättar att *Vasa* hade fyra segel satta vid katastrofen. Tio kunde hon bära totalt. Efter flera års omsorgsfullt arbete kunde konservatorerna konstatera att "lövhögen" innehöll alla de sex segel som inte var satta.

I utställningen visas skeppets minsta segel, förbramseglet, som mäter 32 m². Det är det bäst bevarade vasaseglet och, så vitt vi vet, världens äldsta helt bevarade segel!

STORA DIMENSIONER

Mer fragmentariskt är storseglet, av vilket en del också finns med i utställningen. En gång mätte detta väldiga segel 230 m². Vasas totala segelyta var 1200 m². Hennes rigg slukade 12000 meter rep av hampa och tusentalet block och jungfrur, varav ett spännande men mycket begränsat urval visas i utställningen. Här finns också en avskrift av kontraktet gällande riggningen av skeppet från 1626, där "Ny Wasan" (*Vasa*) nämns vid namn för

första gången i officiella sammanhang.

Stormärsen (en arbetsplattform för arbete med seglen) sitter på Vasas stormast, 17 meter ovan däck. I utställningens kopia av märsen kan du gå ut och känna samma svindlande avstånd till museets lägsta nivå.

– Vi vill ge upplevelsen av att vara uppe i riggen på ett seglande 1600-talsskepp, säger utställningens producent Katarina Schoerner.

MÄNNEN OMBORD

Få var de som behärskade konsten att segla skepp med Vasas dimensioner och komplicerade rigg.

Möt skepparen, på *Vasa* hette han Göran Matsson, som skulle öva och kommendera alla de unga och oerfarna båtsmännen. "En skeppare måste vara sträng utav sig, ha en god röst och art att andriva folket" skriver en svensk amiral på 1600-talet. I utställningen hörs några sjökommandon och i en serie teckningar visas hur man skulle ha vänt med *Vasa*.

Möt också några duktiga styrmän, ovärderliga såväl inomskärs som utomskärs.

RESANS SLUT I GUDS HAND

Men även dessa skickliga sjömän var beroende av vinden, Guds välvilja och skeppets konstruktion, vilket visade sig nog så tydligt vid Vasas enda resa... En resa från Sverige till hamnarna på andra sidan Östersjön kunde lika gärna ta en månad som bara några få dygn. Några män från det tidiga 1600-talet vittnar om hur nyckfull en sjöresa kunde te sig. Amiralen Klas Fleming förlorar flera skepp i sin eskader då han seglar från Riga 1625. Till kungen skriver han efteråt om hur de, efter att ha väntat på

VASAS TIO SEGEL

Segel som var satta vid katastrofen och som därmed gått förlorade:

- focken
- förmärsseglet
- stormärsseglet
- mesanen

Segel som är mer eller mindre bevarade

- blindan
- bovenblindan
- förbramseglet
- storseglet
- storbramseglet
- kryssmärsseglet
- mesanbonetten

(som är en del av det förlorade mesanseglet)

Totalt finns idag 170 m² segelduk kvar av Vasas totalt 1200 m² segelyta.

vind några dagar, givit sig iväg men om natten överraskats av "en förfärlig storm och rivande väder". Tio skepp av fjorton går under i, som han skriver, "...en synnerlig olycka, av Gud eller onda människor, av Guds tillåtelse oss påfört."

Den franske diplomaten Charles d'Ogier skall 1634 färdas sjövägen från Kalmar till Stockholm, men en stark storm blåser upp så att även sjömännen blir förskräckta. Efter några dagar är man tillbaka i Kalmar och väljer istället att resa landvägen till Stockholm!

Utställningen "Det seglande skeppet" är den nionde av de planerade basutställningarna i Vasamuseet. Den öppnades för allmänheten i maj 1995. Utställningsproducent är Katarina Schoerner med assistans av Agneta Wolfbrandt. Formgivare är Bo Ruben Hedvall. Sakkunniga är Olof Pipping, riggare och sjökapten, skeppskonstruktör Eva-Marie Stolt och 1:e intendent Urban Skenbäck.

Artikeln bygger på informationsmaterial från Vasamuseet